

Радомир Станић

Књижевна баштина

Борђе Трифуновић: ПРИМЕРИ ИЗ СТАРЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ, Београд — „Слово љубве“ 1975.

Борђе Трифуновић, један од водећих истраживача наше старе писмености и књижевности, боље него ико уочава празнину која се данас осећа непостојањем савременог критичког издања наших старих књижевних и других текстова. Заиста, готово је невероватно да су нам одавно постале антикварне и библиофилске реткости издања наших древних рукописа и да се при том не назире тежња о заједничком напору неке институције у циљу издавања нове критички припремљене едције оригиналних старих текстова књижевне, филолошке, историјске и друге вредности. Данас су више него неприступачна стара издања Шафарика, Миклошића, Даничића, Новаковића, Стојановића и других наших филолога, историчара књижевности и историчара.

Тешко је ову чињеницу квалификовати поразном, али је јако суморна као сазнање да су нам, можда, многи вредни научни токови који би се могли покренути због тога већ на почетку усахли. Док други народи и њихове академије и друге научне институције брижљиво и интензивно раде на обелодањивању својих старих књижевних и других споменика преко нових допуњених и ревидованих, критички осмишљених, издања, ми се неорганизовано и некако збуњено стално вртимо у круг, чекајући да се неко (али, ко?) прихвати овог подухвата, који је већ одавно постао насупна потреба наше науке и културе.

Суочен са таквим парадоксом и немоћан да као зналац свог посла угради свој допринос у заједнички подвиг око издања корпуса наших старих књижевних дела, он се, у оквиру својих могућности, сам прихвата задатака, обимних и значајних, којима се задовољавају најактуелније културне, наставне и научне потребе.

Тако је недавно приредио поновно властито фототипско издање Б. Даничића „Житије Светога Саве“ од Теодосија Хилендарца. Први подвиг у заједници са Издавачком кућом „Вук Караџић“ из Београда Трифуновић је извео објављујући фототипско издање „Рјечника из књижевних старина српских“ од Буре Даничића, чија појава, чини се, у нашој културној и научној јавности није на одговарајући начин оцењена. Активно радећи на даљем изучавању старе српске књижевности и језика и приближавајући је културним захтевима, објавио 1974. године „Азбучник српских средњовековних књижевних појмова“, драгоцено пионерско дело од неobicне користи, да би, потом, руковођен, у првом реду, потребама студентата и љубитеља старе српске књижевности, издао прелепу књигу „Примери из старе српске књижевности“.

Побуђујући општу пажњу наших стручних, научних па и културних кругова, ова књига својом појавом, концепцијом и садржајем далеко превазилази првобитно замисљене намене, зрачећи много шире и дубље. У недостатку сличних дела, њено

појављивање у издању „Слова љубве“, куће која се све више афирмише као издавач врских дела из наше културне баштине, представља без сумње, чин који би се могао означити малим датумом у нашој издавачкој продукцији.

Ова књига је вишеслојна у свом кохерентном организму и представља једну лепу заокружену и пуну целину, којом се не само осетно испуњава постојећа празнина у овој области издавачке делатности, већ приметно обогаћује и очвршћује културни идентитет нашег народа и нашег времена.

Како је већ у Уводној речи аутора наведено „Примери старе српске књижевности“ обухватају својим избором широк временски распон од најстаријег писаног споменика (запис Григорија дијака на Мирослављевом јеванђељу) до последњих година трајања (записи Гаврила Стефановића Венцловића), када ишчезава српскохрватски језик старе српске књижевности. Уврштено је тридесет и шест изабраних дела, било у одломцима или као целине. У петиповековном континуалном трајању ова дела обележавају најважније развојне токове и најкрупније појаве у овом стваралаштву, указујући на своје богатство, виталност и не ретку оригиналност. Избором је аутор, поред осталог, настојао да покаже разноврсне облике стварања, донесећи примере књижевних врста као што су: запис, аренга, наратија, житије, служба, канон, слово, похвала, посланица, родослов, повест, молитва, дневник. Осим пет краћих дела, сва су у Зборник унесена техником фототипије издања петнаесторице издавача, почев од Павла Шафарика па до наших савременика. Сасвим је тачна Трифуновићева опаска да „Примери“ чине и хрестоматију за проучавање ћириличке текстологије и издавачке технике, јер се у оваквој њиховој експозицији могу уочити самосвојности односа и поступка издавача према делима који су на разне начине презентовали.

Трифунвићев напор и труд никако се не исцрпљују овим делом књиге као носећим (у — 126 стр.), иако је на најбољи начин исполио ерудицију, сигурност критеријума и рефлекс антологичара, саградивши од најлпшних и уметнички најбољих текстова једну изванредну и сугестивну целину, која нас својим узбудљивим и племенитим порукама уверава у изразиту хуманост и поетику нашег старог књижевног стварања.

Несумњиву научну креативност и широку књижевно-историјску обавештеност аутор је показао пишући поглавље непретенциозно насловљено: „Белешке о издањима. За свако, у овај избор уврштено, дело писаца је средно и систематизовао све податке текстолошке природе, важне за њихово тумачење и разумевање. Нису изостала ни нека шира обавештења, настала као плод дугогодишњих пишчевих истраживања и дубоког познавања сваког дела понаособ.

Драгоцену допуну књиге сачињава Речник имена и појмова, чије су извориште заступљена дела. Речник је у правом смислу мали лексикон, у коме су, азбучним редом, дате поуздане и прецизне лапидарне дефиниције необичних и у књижевним текстовима често суретних појмова и разноврсних имена углавном историјских личности и места.

О лакшој и целисходнијој намени и коришћењу овог Зборника писаца је водио рачуна, потрудивши се да читаоцу пружи на увид преглед српских владара, архиепископа и патријарха који су, без сумње, имали великог удела у књижевном стварању и били централне личности у појединим књижевним врстама, као што су житија, похвале, слова, родослови и др.

Кратка библиографија радова о језику старе српске уметничке књижевности, дата као прилог „Примера“, омогућава љубитељима наших старих књижевних текстова да се подробније упознају са језиком, делима и књижевним појмовима, а Речник српскохрватског језика драгоцен је кључ за потпуније разумевање заступљених књи-

жевних дела у овој књизи и за боље познавање извора нашег савременог српског књижевног језика. Више од тога, овај Речник, макар колико био суженог обима, у недостатку присупачних и опсежнијих публикација ове врсте (изузетак данас, можда, чини фототипско издање „Речника црквенословенског језика“ од Саве Петковића, који је већ постао реткост) може бити од знатније користи као замена непостојећих и ретких издања. Речник не садржи средњовековне књижевне термине, пошто о њима потпунија обавештења читалац може наћи у „Азбучнику српских средњовековних књижевних појмова“ („Београд 1974, издавач „Вук Караџић“).

У прилогу под насловом Примери историјског развоја српског писма, донето је 32 фотографије — репродукције старих очуваних српских рукописа од краја XII до краја XVII века са опширним легендама. Ови фотоси, тачно и инвентивно одабрани, адекватно илуструју развој нашег писма у свим аспектима њиховог посебног бића.

Функционалности, техничкој и ликовно-естетској опреми

књиге знатно доприносе карте Средњовековне српске државе, Области Пећке патријаршије око 1669, Путовања Св. Саве од 1191-1235 и Свете Горе, као и низ цртежа и фотоса из нашег ликовног наслеђа, који омогућавају ширу визуелну представу о старом књижевном стварању код Срба.

„Примери из старе српске књижевности“ уводе нас у свет старог српског књижевног наслеђа и поновно откривају богате и тајанствене ризнице наше културне баштине, њене узбудљиве лепоте и поруке. Трифуновићева књига подстиче и мотивише на заиста неопходне заједничке напоре, да се у наше време — време опште хуманизације и критичког односа према нашим културним и уметничким традицијама, обелодане највреднији књижевни и други споменици нашег Средњег века у оквиру једне јединствене целине. Тиме би се олакшала даља научна истраживања и проучавања, успоставиле комуникације са савременим научним европским токовима и обогатила наша модерна социјалистичка хуманистичка културна мисао.